
Gündemdeki Tartışmalı Dinî Konular-2,

Prof. Dr. Nihat Dalgın, Etüt Yayınları, Samsun, 2012, 448 s.

Bir birey olarak Müslüman'ın yaratana karşı şahsî hayatında bir takım hak ve sorumlulukları olduğu gibi toplum hayatında da hak ve sorumlulukları vardır. İşte bu hak ve sorumlulukların sınırını ve mahiyetini tesbit eden fıkıhın bir şubesi olan İslam hukuku, Müslümanlar özelinde insanlığa hak ve adaleti sağlama amacını en temel gaye edinmiştir.

Gelişen ve değişen dünyaya paralel olarak toplumsal hayata ait muamelat diye tabir edilen ticari hayat da değişmektedir. Hem bu değişime ayak uydurmak, hem de yaratana verdiği ilahi sözü unutmadan onun rızası dairesinde hareket etmek isteyen Müslüman bireylerin, işte bu ihtiyacını gören ve karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmek amacıyla hazırlanmış olan bu eser, güncel konuları hem klasik kaynaklarımızdan yararlanarak hem de İslam hukukunun tanıdığı sınırlar çerçevesinde güncel veriler ışığında akli muhakemeyi de kullanarak detaylı ve kapsamlı şekilde ele almıştır. Beş bölümden oluşan bu eserde birinci bölümde alışveriş ve kira ile ilgili tartışmalı konular, ikinci bölümde faizle ilgili tartışmalı konular, üçüncü bölümde kredi kartlarıyla ilgili tartışmalı konular, dördüncü bölümde sigortacılıkla ilgili tartışmalı konular, beşinci bölümde ise katılım bankalarıyla ilgili tartışmalı konular yer almaktadır.

Müellifin güncel konularla ilgili ilk kitabı *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular-2* isimli çalışmadan önce yazdığı birinci kitabı *Gündemdeki Dini Konular-1* isimli eseridir. Bu eserinde, ibadet hayatımız ve aile hayatımızla ilgili tartışmalı konuları ele almıştır. Şimdi tanıtımını ve değerlendirmesini yaptığımız *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular-2* isimli eser ise bir önceki çalışmanın devamı mahiyetinde olup ticari hayatımızdaki güncel konulara yer vermektedir. Eser bir önceki çalışmaya göre daha detaylı ve içinden çıkılması zor problemleri ele almaktadır. Nitekim müellif de bu kitabı sıkı bir çalışmayla tam yedi yılda hazırladığını ifade etmektedir. (s. 15).

Bu çalışmayı hazırlamasının gerekçesini müellif kitabın önsözünde şu şekilde izah etmektedir: “Sosyal ve iktisadi değişimlerin çok sık yaşandığı dünyamızda, her geçen gün halkımızın ihtiyaçları artarak farklılık arz etmektedir. Bu ihtiyaçları karşılayabilmek maksadıyla ortaya konan çözümlerin helal-haram düzlemindeki yerinin tespit edilerek İslam açısından hükmünün bilinmesi zorunluluk arz etmektedir. ... klasik dönem İslam fıkında belirlenmiş olan ticari ve iktisadi kuralların günümüz şartlarında ne anlama geldiği, bu kuralların yaşadığımız dünyada nasıl güncellenmesi gerektiği gerçekten kafa yorulması, üzerinde onlarca akademik çalışma yapılması gereken konulardandır” (s.15).

Bu eser, içeriğinde güncel ve tartışmalı konulara yer vermesi ve bu sorunları çözüme odaklı bir yöntemle konuları ele alması yönüyle özgün bir eserdir. Çalışma, akademik kimliğinin yanı sıra, Türkiye’de İslam hukuku alanında yazılan birçok eser içerisinde toplumsal ihtiyacı göz önünde bulundurma, insanların fıkha ait sorularına cevap verme noktasında toplum merkezli bir eserdir diyebiliriz.

Kitapta temel alınan, bireylerin küreselleşen dünyada, karmaşık hale gelen gerek ekonomik gerek özel yaşantılarında karşılaştıkları ve klasik fıkıh kaynaklarımızda cevaplarını doğrudan anlayamayacakları/bulamayacakları problemlerdir. Kitap bu problemleri çözmeyi ve güncel bir dille bu çözümleri bireylere sunmayı amaçlamıştır. Zaten ticaret ve iktisat alanı her zaman hem İslam hukuku hem de diğer hukuk sistemleri için teferruatı çok olan ve daima değişen sorunları içermektedir.

Yazar, eserinde konuları işlerken geçmişle günümüzü bağdaştıran bir yöntem takip etmiştir. Mesela, klasik fıkıh kaynaklarımızda satışı yasaklanmış olan şeyler o günün şartları çerçevesinde izah edilirken, bugün artık o örnekleri aynen zikretmek okuyucuya ciddi bir fayda getirmeyecek ve sorununu çözüme bir katkı sağlamayacaktır. Zira günümüzde kimya ve gıda endüstrisinin gelişmesiyle birlikte, işlenmiş gıdaların ve karışımli kimyasal bileşenlerin tüketiminin cevazı noktasında bu konulara yeni bir bakış gerekmekte ve nassların ve içtihadi hükümlerin günümüz şartları çerçevesinde yeniden yorumlanması gerekmektedir. Bu

eserde bu anlatılanları net bir şekilde görmekteyiz. Kanaatimizce de eserin en orijinal yanı da bu olsa gerektir.

Yazar eserde mezhepsel bir savunuculuk içerisinde olmamış, konuları İslam hukukunun evrenselliği içerisinde işlemiştir. Bu bağlamda kimi zaman Hanefi fakihlerin görüşlerini kimi zaman da diğer farklı mezhep fakihlerinin görüşlerini esas kabul etmiştir. Bu yönüyle bakıldığında fıkıh literatüründe “mukaran fıkıh” yaklaşımının bu eserde mevcut olduğunu görmekteyiz. Bu cümleden olarak eserde müellif genellikle ilgili konular hakkındaki tartışmaları verirken tarafsız kalmaya özen göstermiş ve en sonunda, konuların sonuç kısmında, ilgili tartışmaları analiz ederek kendi kanaatini ifade etmiştir. Bu şekliyle konular hakkındaki âlimlerin farklı düşüncelerini bu eserde yansız bir şekilde derli toplu görmek mümkündür. Mesela eserin birinci bölümünde yer alan “Eti haram olan hayvan ürünlerinin satışı” ile ilgili kısımda önce müellif âlimlerin bu husustaki görüşlerini vermiş ve daha sonra kendi kanaatini şu şekilde ifade etmiştir; “Yenmesi helal olmayan hayvanların etlerinin ya da içyağlarının insan gıdası olarak kullanılması dışında, et yiyen hayvanlar için ya da bazı balık türleri için yem üreten fabrikaya veya işletmelere satılarak karşılığında ücret alınabileceğini düşünmekteyiz. Zira bu durumda, müşteriye insan gıdası dışında kendisinden istifade edebileceği bir et satılmaktadır. Kanaatimize göre, geçmiş dönemlerde murdar olarak ölmesi sebebiyle etini yemek helal olmayan hayvanların iç yağlarının insan gıdası dışında kullanımına cevaz veren âlimlerin görüşünden hareketle, günümüzde de bu tür hayvanların etleri ve iç yağları hayvan gıdası olarak tüketilebilecektir. Zaten, İslam fıkıhında etinin yenmesi yasaklanan hayvanlar insan için gıda olması açısından yasaklanmış olmalıdır, yoksa söz konusu hayvanlardan, hayvan yemi olarak bile, hiçbir şekilde yararlanılmaması, bir başka deyişle, eti yenmeyen hayvanların etlerinden yararlanmanın her türünün yasaklanmış olması, İslam’ın yasak koymadaki felsefesiyle uyuşmadığı gibi, İslam’ın bütün mahlûkatın insanın hizmetine sunulmuş oluşu şeklindeki bakışıyla da uyumlu görünmemektedir.” (ss. 23-24).

Bu eseri okuyanlar, Kur'an ve Hadis nasslarının sadece geçmişe değil günümüze dair de birçok şey hakkında söz söylediğini görebilmekte ve ilahi hitabın ve Hz. Peygamber'in, günümüz insanlığını da kapsayan genel-geçer ve kuşatıcı bir üslup içerisinde olduklarını anlamaktadır.

Kitapta eleştirilebilecek nokta, yazarın ele aldığı konular ve problemler/sorunlar ilmihal ya da fıkıh kaynaklarımızda okuyucunun doğrudan anlayamayacağı ya da bulamayacağı hususları ilgilendirmektedir. Eserin temel aldığı bu tartışmalı konular, temel ilmihal konuları üzerine bina edilmiştir. Fakat temel ilmihal konularını bilmeyen bir birey doğrudan bu kitabı okuduğunda, alt yapı eksikliği nedeniyle anlatılanları anlama güçlüğü çekebilir. Bu nedenle eser, ilgili temel konuların yer aldığı bir ilmihal ya da fıkıh kitabı eşliğinde okunursa, okuyucu tartışmaları daha net anlayabilecektir. Bununla birlikte şunu da ifade etmek gerekir ki, eser, temel ve basit ilmihal konularını da bünyesine alsaydı, eserin hacmi çok genişleyecek ve belki birkaç ciltlik bir esere dönüşebilecekti. Böylesi bir durumun da çoğu okuyucu için pratik kullanım açısından olumsuz yanları olabilecektir.

Yöntem ve konuların ele alınışı açısından başarılı bulduğumuz eser, konuları hem akademik bir ciddiyette hem de halkın okuduğunda anlayabileceği ve hayatına katabileceği bir ölçekte kaleme almıştır.

Genel anlamda kırka yakın konunun bulunduğu, ayrıca bu konuların kendi içerisinde daha birçok alt başlıkları içerdiği düşünülürse bu eser, muamelat alanında ticari/ekonomik hayatımızı ilgilendiren oldukça kapsamlı hazırlanmış bir eserdir.

Eserin olumlu yanlarını şu şekilde özetleyerek değerlendirmemizi sonlandırabiliriz:

-Fikhî mîrasımıza vukufiyet, mirasımızı iyi yansıtmaya ve iyi kullanma,

-İfrat ve tefrite kayan görüşlerin ifade edildiği birçok yeni meselede orta yolu ve vasatı bulmaya gayret eden bir yaklaşıma sahip olma,

- Güncel konuları hem detaylı hem de toplu bir bakışla çalışma,
- Güncel konularda ikna edici cevap bekleyenler için iyi bir eser olma.

Sonuç olarak, bu eser, burada zikri geçen kırka yakın konuda İslam âlemindeki düşünürlerin hangi fikre sahip olduklarını öğrenmek isteyen için kapsamlı bilgiler/tartışmalar içermektedir. Özellikle İslam hukuku alanında akademik çalışma yapanlar başta olmak üzere, ilahiyat alanında çalışan araştırmacılar, öğretmenler ve öğrenciler için istifade edilebilir bir kaynaktır. Ayrıca bu konulara ihtiyaç duyan tüm Müslüman bireylerin de istifade edebileceği sadeliğe sahip bir eserdir.

HASAN ŞAHİN

[ARŞ. GÖR., SİNOP ÜNİ. İLAHİYAT FAK.]

